De Taal van Helmond

Stukskes over ons stadsdialect door Jos Leenen

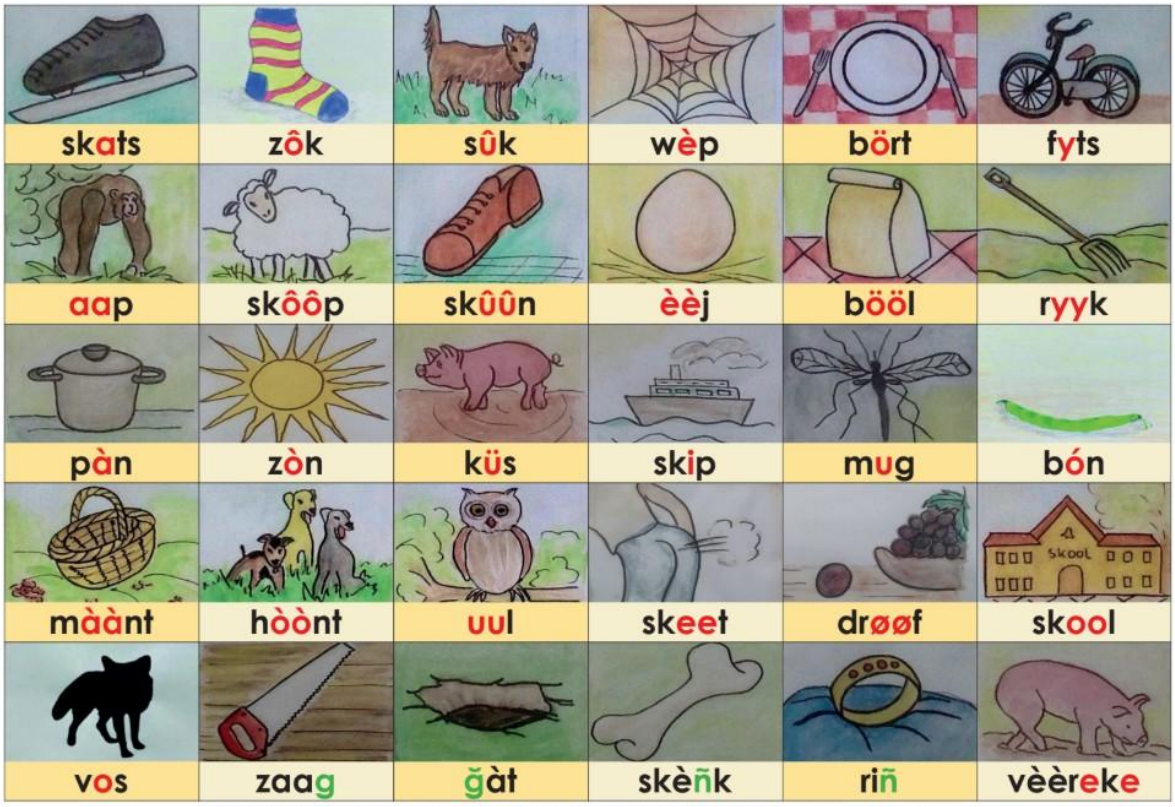

Hèlemòns Lèèrpleñkske mi de 26 **kliñkers** in ut rôwt, 16 **meedekliñkers** in ut zwart èn g, ğ, ñ in ut gruun. Mi afbildiñe vàn Erit de Roeper.

Umdè ut Hèlemòns dè verdyynt is òns dyelèkt àlvàst klañkzôôjver vààstğeleet vur straks às de lèèsten Hèlemònse mèns is ôôjtğeprôt.

Omdat het Helmonds dat verdient is ons dialect alvast klankzuiver vastgelegd voor straks als de laatste Helmonder is uitgepraat.

fiets en fyts

Een belangrijk uitgangspunt in mijn zoektocht naar un Hèlemònse spèliñ was om voor één klank ook maar één letter te schrijven. Dat leverde al de 'û' op in plaats van de 'oe' uit het Standaardnederlands. Hoe zit het dan met de ie en de eu? Die zijn dan in ut Hèlemòns ook aan vervanging toe. Om niet te ver van huis te gaan, kijken we naar woorden uit het Sn waarin de klinkende ie als één letter geschreven wordt. Neem de woorden: typt, Yvonne of baby. Wat we daar doen, kunnen we ook met fyts. Het is even wennen maar niet onoverkomelijk. Wie wil muggenziften kan aanvoeren dat die ie-klank niet klopt in gym en nylon en Jysk. Klopt helemaal. Maar dat is dan weer het probleem met de spelling van het Sn, waarbij één schrijfwijze standaard meerdere resultaten oplevert. In ut Hèlemòns is het zo dat iets wat afgesproken is zonder uitzondering in alle gevallen geldt. De Hèlemònse 'y' in fyts klinkt dus gewoon als de Nederlandse ie van fiets. Òp dy fyts dus. Nou kennen we in ons dialect ook een verlengde ie-klank. Het Sn heeft hem ook in bijvoorbeeld dier, hier en bier. We geven de 'r' de schuld (zie boer). De korte ie in niet, hiel en nies schrijven we in het Sn hetzelfde als de verlengde ie. In ut Hèlemòns maken we wel degelijk onderscheid tussen kort en lang omdat er namelijk een hoorbaar verschil is. Bij verlenging passen we eenvoudig een verdubbeling toe. De meisjesnaam Riek wordt Ryk. Een riek wordt ryyk. Kyk dus ğûût ôôjt. Òns Ryk bly òns Ryk, hû laañ ze ók is.

neus en nøøs

Hebben we voor de eu ook iets binnen handbereik? Nee, helaas, maar als we even naar Denemarken afreizen, of we laten profvoetballer Søren Lerby uit Kopenhagen die o.a. uitkwam voor PSV even terugkeren, dan hebben we bijna de Hèlemònse øø te pakken. Betrapt u zichzelf op het feit dat u Søren net probleemloos en zonder erg correct hebt uitgesproken? De 'ø' is dus bekend, maar nog niet vertrouwd in ut Hèlemòns. Komt wel. Gun uzelf de tijd. Waar een wil is, is een weg. De eu-klank in Søren klinkt lang. Er bestaat gewoonweg geen korte vorm van. In het SN overigens ook niet. Probeer maar. Je merkt dat het dan automatisch een klinker oplevert die nog het meeste weg heeft van de 'u'. Reus wordt rus en keus wordt kus. We blijven

consequent en schrijven in ut Hèlemòns voor een lange klinker ook hier de verdubbeling, zodat de Nederlandse neus in ut Helemòns nøøs wordt. Op de leerplank vind je drøøf. Misschien valt het op dat de 'u' van mug er pal boven staat. Geen toeval, want øø en 'u' hebben wel degelijk met elkaar van doen. Ny ègt femyly, mèjer de kaawe kànt.

Klètje

Echt gebeurd toen ik nog thuis woonde bij mijn ouders. De overbuurvrouw, hangende tegen de deurpost, rustig een sigaretje rokend, was in gesprek met haar overbuurvrouw schuin tegenover. Het ging over haar zoontje (dy van òns). Tussen twee halen aan haar sigaret riep ze naar de overkant: "Ik snap nòndejü ny wôr dy vàn òns zóne verèkes ğrôwte smûûl vàndaan halt."

Jos Leenen

www.detaalvanhelmond.nl